

במאה ה־21 הלומד נדרש להתמודד עם כמויות גדולות של מידע הנמצאות במקורות מידע מגוונים, בערוצים שונים ובייצוגים שונים. זמינות המידע וכמותו מחייבות אותו להשתמש בצורה מושכלת במידע כדי להשיג את מטרותיו. אחד הכישורים הנדרשים להתמודדות עם המידע הוא מיזוג מידע.

יחידת הוראה

מיזוג מידע

כתיבה ועריכה

ד"ר עליזה עמיר הלה אתקין

אפריל 2014

חלקים ניכרים מיחידת ההוראה מתאימים גם להוראה במסגרת שיעורי עברית בבתי הספר העל יסודיים .

יחידת הוראה מקוונת שתעלה לקמפוס הווירטואלי

מיזוג מידע

מבוא

במאה ה-21 הלומד נדרש להתמודד עם כמויות גדולות של מידע הנמצאות במקורות מידע מגוונים, בערוצים שונים ובייצוגים שונים. זמינות המידע וכמותו מחייבות אותנו להשתמש בצורה מושכלת במידע כדי להשיג את מטרותיו. אחד הכישורים הנדרשים להתמודדות עם המידע הוא **מיזוג מידע**.

תלמידים נדרשים להציג את ידיעותיהם הן במהלך הלימוד השוטף של המקצועות הן במיזמים מיוחדים. במהלך הלימוד השוטף – בשיעורי בית ובמבחנים – אפשר בדרך כלל להסתמך על מקור אחד, למשל על קטע מספר הלימוד של המקצוע הנדון. לעומת זאת במשימות רחבות כמו מבחן מקיף, הכנת הרצאה או כתיבת עבודה – רצוי שהמידע יישאב ממקורות אחדים.

מטרות היחידה

- עמידה על חשיבותו של המיזוג
- הקניית אסטרטגיות למיזוג של טקסטים
- הבחנה בין סוגים שונים של מיזוג המאפיינים את השיח הלימודי
- חשיפה לידע לשוני חיוני לכתיבה של מיזוג
- התנסות בדרכי הערכה של מיזוג טקסטים

מבנה היחידה

- שלב א – הבנת תפקידיו של המיזוג במסגרת הלמידה והבחנה בין סיכום למיזוג בין טקסטים לשם מה יש צורך במיזוג מידע, ומה ההבדל בין סיכום של מקור אחד לבין מיזוג של כמה מקורות?
- שלב ב- הערכה ראשונית של מיזוג מיטבי – מה נחשב לטקסט מיטבי של מיזוג?
- שלב ג - התוודעות לאסטרטגיות אורייניות הכרוכות במיזוג אילו פעילויות (מיומנויות ואסטרטגיות) תומכות ביצירתו של מיזוג?
- שלב ד – אמצעים לשוניים התומכים במיזוג - מהם האמצעים הלשוניים החיוניים לכתיבה של מיזוג בין טקסטים?
- שלב ה – מתנסים במטלות שונות המשלבות מיזוג מידע
- שלב ו – הערכה ובקרה - היכרות עם תבחינים להערכת המיזוג

יחידה זו תעסוק בשאלות האלה:

- א. לשם מה יש צורך במיזוג מידע?
- ב. מה ההבדל בין סיכום של מקור אחד לבין מיזוג של כמה מקורות?
- ג. אילו פעילויות (מיומנויות ואסטרטגיות) תומכות ביצירתו של מיזוג?
- ד. אילו סוגים של מיזוג מידע רווחים בשיח הלימודי?
- ה. מהם האמצעים הלשוניים החיוניים לכתיבה של מיזוג בין טקסטים?

1. מהם כלי הבקרה המאפשרים לבחון את איכות המיזוג?

=====

שלב א – לשם מה יש צורך במיזוג מידע, ומה ההבדל בין סיכום של מקור אחד לבין מיזוג של כמה מקורות?

משימה 1 – ענו על שלוש השאלות שלפניכם.

- א. לשם מה יש צורך במיזוג מידע?
- ב. באילו הקשרים בתחום הדעת שלכם התלמידים נדרשים למזג מידע?
- ג. אילו סוגים של מידע רווחים בשיח הלימודי?
- ד. אילו קשיים צפויים לתלמיד בשעה שהוא נדרש למזג בין טקסטים ממקורות שונים?

למורים:

כל מורה יחשוב על הדרך הנוחה לו ביותר שבאמצעותה המשתלמים ישיבו על השאלות, למשל באמצעות קבוצות דיון, פורום, שאלונים. פעילות זו היא פעילות מטרימה לנושא. מטרתה הכרה בחשיבות המיזוג ויצירת רלוונטיות לעולמו המקצועי של המשתלם מתוך תפיסה שבלי ההכרה בחשיבות המיומנות וברלוונטיות לתחום הדעת, לא תתקיים עבור המשתלם למידה משמעותית.

לנוחות המורים מובא כאן מידע על חלק משאלות א - ד

אתנחתא תאורטית

המיזוג הוא אסטרטגיית החשיבה המורכבת ביותר¹. הוא נמצא על מנעד המתחיל באיתור המשמעויות המרכזיות, ומאפשר ללומד להתמודד עם כמויות גדולות של מידע על מנת ליצור תובנות חדשות. ההיכרות עם אסטרטגיה של מיזוג בקריאה כרוכה בהוראה לקורא לעצור ולחשוב על מה שהוא קורא. כל פיסת מידע מעצימה את ההבנה שלו ומאפשרת לו להבנות את המשמעות בצורה מושכלת יותר.

צריך ללמד את התלמידים באופן ישיר להפיק משמעות במהלך הקריאה כדי להמריץ את החשיבה שלהם ובאופן כזה להוביל לקריאה ביקורתית. הקריאה של כמה טקסטים לצורך מיזוג מידע מחייבת קריאה ביקורתית ומעודדת גם יצירה של אינטראקציה אישית עם הטקסט. ככל שמתנסים יותר במיזוג מידע, החשיבה של הלומדים מתפתחת.

לצד הדרישות הקוגניטיביות של הקריאה, המיזוג כרוך גם בייצוג המידע באמצעות כתיבה. פיסות המידע צריכות להיות מיוצגות בכתיבה במבנים לשוניים ההולמים את המשמעויות הלוגיות, כגון מבנים של השוואה המצביעים על דמיון או על שוני. כמו כן הכותב נדרש לכתיבה של פרפרזה (תעקיף) כדי לייצג את המידע בניסוח אחר, חלופי

¹ המסגרת המושגית, פיז"ה 2009 עמ' 9-10, 20.

אילו סוגים של מיזוג מידע רווחים בשיח הלימודי?

1. מיזוג שמטרתו לשלב פיסות מידע המופיעות במקורות שונים

א. טקסט כזה יכול לעמוד כתוצר עצמאי. בשיח הלימודי תוצר כתיבה זה יכול להוות מטרה בפני עצמה בפרט בשיעורי העברית. במקרה זה נבדקת הבנת הטקסט ושליטה בעקרונות של השמטה, הכללה והבניה מחדשת.

ב. טקסט כזה יכול להוות תשתית לכתיבה של טקסט אחר למשל בעקבות שאלת חקר, לקראת כתיבת מאמר עמדה, כחלק מהכנה לקראת מבחן. בשעה שאנו ממיזגים מידע, הוא יכול להשתלב עם המידע הקיים אצל הכותב ולחזק סוגיה שהכותב מתעניין בה. במקרים אחרים המידע החדש מאפשר להכיר היבט אחר, דרך חדשה של חשיבה או אפילו לעורר רעיון מקורי חדש. לצד המיזוג הכותבים מקשיבים לקול הפנימי שלהם, ומפיקים משמעות עבורם. הם מחברים בין החדש לידוע, שואלים שאלות ובוחרים את המידע החשוב ביותר (Harvey & Goudvis 2006).

לעתים נדרש מיזוג מידע בין טקסטים בלא מעורבות של הקורא, ולעתים המיזוג יוצר אינטגרציה בין המילים והרעיונות שבטקסטים עם המחשבות האישיות של הקורא, בהתאם למטלה ולמטרת המיזוג.

משימה 2

א. כתבו שתי נקודות דמיון ושתי נקודות שוני בין סיכום של מקור אחד לבין מיזוג של

כמה מקורות

לנוחות המורים מובא כאן מידע על המשימה

אתנחתא תאורטית

גם סיכום של מקור אחד וגם מיזוג מידע ממקורות שונים מאגדים מידע על מנת להדגיש נקודות חשובות (כפוף לדרישות המטלה ולמטרות הכתיבה). שניהם מצריכים שימוש בדרכי מסירה שונות, והם נחשבים לפעולות מסדר חשיבה גבוה. עם זאת המיזוג הוא פעולה מורכבת יותר.

בעוד שבסיכום של מקור אחד נדרשת התייחסות למקור מידע אחד בלבד (מאמר, פרק, מסמך), וכל מקור נשאר מובחן, במיזוג הכותב נדרש לאתר נקודות דמיון ושוני בפיסות מידע ממקורות שונים ולצרפן לטקסט אחד לכיד ומגובש. יתרה מזאת, המיזוג מחייב אזכור של מקורות המידע השונים (עמיר ואתקין).

אילו סוגים של מיזוג מידע רווחים בשיח הלימודי?

2. מיזוג שמטרתו לשלב פיסות מידע המופיעות במקורות שונים :

סיכום ממוזג - טקסט כזה יכול לעמוד כתוצר עצמאי. בשיח הלימודי תוצר כתיבה זה יכול להוות מטרה בפני עצמה בפרט בשיעורי העברית. במקרה זה נבדקת הבנת הטקסט ושליטה בעקרונות של השמטה, הכללה והבניה מחודשת.

כתיבה בזיקה לטקסטים – המידע המופיע בטקסטים יכול להוות תשתית לכתיבה של טקסט אחר למשל בעקבות שאלת חקר, לקראת כתיבת מאמר עמדה, כחלק מהכנה לקראת מבחן.

בשעה שאנו ממוזגים מידע, הוא יכול להשתלב עם המידע הקיים אצל הכותב ולחזק סוגיה שהכותב מתעניין בה. במקרים אחרים המידע החדש מאפשר להכיר היבט אחר, דרך חדשה של חשיבה או אפילו לעורר רעיון מקורי חדש. לצד המיזוג הכותבים מקשיבים לקול הפנימי שלהם, ומפיקים משמעות עבורם. הם מחברים בין החדש לידוע, שואלים שאלות ובוחרים את המידע החשוב ביותר (Harvey & Goudvis, 2006).

שלב ב- הערכה ראשונית של מיזוג מיטבי – מה נחשב לטקסט מיטבי של מיזוג?

לפני שנכנסים לעובי הקורה, המשימה הבאה נועדה לבחון איזו מבין שתי הדוגמאות

טובה יותר מבחינת איכות המיזוג.

המטלה לתלמידים הייתה: כתוב סיכום על פי שני המאמרים על המטרות של

תעודות בית הספר. מטלה זו ניתנה לתלמידי כיתה י במסגרת בחינת הבגרות בלשון

עברית חורף תשע"ג מטלה מספר 5.

משימה 3

א. התבוננו בשתי דוגמאות של כתיבת סיכום הממוזג מקורות מידע, והשיבו על השאלות

שאחריהן.

למורים: בשלב זה אין צורך לראות את הטקסטים המקוריים העומדים בבסיס המיזוג, מאחר שהמטרה היא לזהות על פי תבחינים משותפים המופיעים בטבלה איזה טקסט עונה על הציפיות של סיכום ממוזג.

דוגמה א

המאמרים מציגים את המטרות של התעודות. במאמר המרכזי טוען הכותב שהתעודות הראשונות נועדו ליצור דיאלוג בין בית הספר לחברה, שבאמצעותו נופצה בשורת העברית, חוזקה תודעת הזהות היהודית. במאמר השני נמצא שחלק מן התעודות כיום מציגות תמונת מצב חברתית ורגשית במטרה להרחיב את הדיאלוג בין התלמיד להוריו.

דוגמה ב

המטרות של תעודות בית הספר היו שונות בתקופות שונות. שני כותבים עסקו בנושא זה (לוי, וקסטן שפירא). גם לוי (תשנ"ח) וגם קסטן שפירא (2012) מציינים שהתעודות שימשו כדי לפרט את הישגיו של התלמיד בבית הספר. מלבד המטרה כל אחד מהם מציג מטרות שונות של התעודות. לוי במאמרו "תעודה ומסר" (תשנ"ח) מציין כי התעודות הראשונות בתקופת היישוב נועדו בראש וראשונה ליצור דיאלוג בין בתי הספר לציבור, לשתף את הציבור בקיומו של בית הספר העברי. עוד מוסיף לוי, שהתעודה בעברית נועדה גם לשתף יהודים בחו"ל שהיו מעוניינים בנעשה בארץ-ישראל. מטרות נוספות המופיעות במאמר מתייחסות לתפקידן של התעודות כמעבירות מסר תרבותי- ערכי ומסר חינוכי. לעומת לוי קסטן – שפירא טוענת שמטרתן של התעודות היא להציג תמונת מצב חברתית ורגשית של התלמיד, כמו כן הן יכולות להיות הזדמנות לדיאלוג משמעותי בין הילד להוריו.

השאלות

1. כדי לדעת באיזה טקסט המיזוג היה מיטבי, מלאו את הטבלה שלפניכם.

דוגמה א	דוגמה ב	
		שם המאמר, כותב המאמר, שנת פרסום
		מטרות של התעודה המשותפת לשני הטקסטים
		מטרות של התעודות הייחודיות לכל אחד מן הטקסטים
		ייחוס הדברים למקורות המידע

למורים :

מומלץ לקחת דוגמאות למיזוג מידע מתחומי דעת הרלוונטיים למשתלמים ולבחון את המיזוג על פי הטבלה או השאלות האלה :

- א. אילו מקורות מידע נדרש הכותב למזג?
- ב. האם אפשר לזהות את המידע המשותף למקורות המידע?
- אם כן – א. ציינו כיצד זיהיתם את המידע. ב. כתבו מהו המידע המשותף.

ב. עוצרים ומתבוננים

איזו דוגמה היטיבה למזג בין שני הטקסטים וענתה על דרישות המטלה? בעקבות הפעילויות שבהן התנסיתם עד כה, כתבו שתי תובנות.

שלב ג - אילו פעילויות (מיומנויות ואסטרטגיות) תומכות ביצירתו של מיזוג?

משימה 4

מה נדרש מהלומדים כדי להפעיל את אסטרטגיית המיזוג? כלומר, אילו יכולות כישורים/ מיומנויות צריך הלומד כדי לבצע מיזוג של טקסטים?

אתנחתא תאורטית

(על פי [מסמך](#) אסטרטגיות חשיבה מסדר גבוה, משרד החינוך עמ' 44-45)

- לדעת לקשר בין פרט מידע לבין המקור או המקום שבו הופיע (לדעת מי אמר מה).
לזהות קשרים ויחסים בין פרטי המידע המופיעים במקורות השונים (לדוגמה קשרים של ניגוד, התאמה, סיבה ותוצאה, דעה ועובדה, עיקר וטפל ועוד).
- לזהות את מאפייני המקור (סוג המקור, המחבר, נקודת המבט, האמינות וכו') ולהתחשב בהם בהערכה ובפרשנות של המידע.
- לזהות את הקשרים בין מספר מקורות מידע. האם הם תומכים, מתנגדים או משלימים זה את זה?
- ליצור הכללות ומסקנות מתוך המידע בעזרת זיהוי הקשרים בין פרטי המידע ובין מקורות המידע.
- להכיר סכמות שעשויות לסייע בארגון ושילוב המידע ולהיעזר בהן האופן מפורש (למשל כתיבת טיעון).
- לדעת באיזו שיטת ארגון מידע להשתמש בהקשר הנדון על פי אופי המידע וסוג המטלה (טבלאות, תרשימי זרימה וכו')
וכל זאת עוד בטרם ארגנו את המידע לכלל טקסט כתוב.

יש צורך בהוראה מפורשת של מיזוג מידע הכוללת את עקרונות הסיכום: **השמטה, הכללה והבניה** מחודשת של הטקסט, כולל חשיפה של מבנים לשוניים מגוונים המאפיינים את המיזוג והיכרות עם דרכי מסירת **המידע ועם פועלי הבעה** (ראו נספח בעמוד 6).

הפעולות שהקורא מבצע:

- **השמטה** – הקורא משמיט פיסות מידע שאינן רלוונטיות לדרישות המטלה ולמטרותיה
- **הכללה** – הקורא אוסף את פיסות המידע ויוצר הכללות, כגון ארגון פרטים בקבוצות או במסגרת מושגית אחת, נסחו היגד-על, רעיון מרכזי, מסקנה, טענה מרכזית, כוונת הכותב
- **הבניה** – ארגון המידע וייצוגו בדרכים שונות.
על פי ואן דייק 1988 בתוך פרילוק וחרוב (תשס"א). "לעבד טקסט מבלי לאבדו", **איגרת מידע** מ"ח.

שלב ד - מהם האמצעים הלשוניים החיוניים לכתיבה של מיזוג בין טקסטים?

שימוש במילים מכלילות

- **היכרות² עם מבנים לשוניים המאפיינים השוואה לדמיון ולשוני** (כגון כשם... כך גם, כפי ש..., במקביל ל; לעומת זאת, כנגד ה, בניגוד ל, אינו דומה ל..., ואילו, בניגוד לכך, מצד אחד...) מצד אחר ביטויי הוספה.

שימוש בפועלי הבעה מתאימים (כגון טוען, סוקר, משווה, מדגים, מתאר)

שימוש בדרכי מסירה שונות:

[דיבור ישיר - לדוגמה, הכותב ציין/טען: "אין בסמכותי להכריע בנושא זה"](#).

[דיבור עקיף - לדוגמה, הכותב ציין/טען שאין בסמכותו להכריע בנושא זה.](#)

[הסגרים - לדוגמה, לדברי/לטענת הכותב, אין בסמכותו להכריע בנושא זה.](#)

למורים: במונח **דרכי מסירה** הכוונה לדרכים שבאמצעותן מוסרים מידע. הדרכים שצוינו לעיל הן שלוש דרכים שכיחות. אין חובה להשתמש במונחים הלשוניים, אפשר להסתפק בדוגמאות שניתנו. מי שבכל זאת ירצה להעמיק, רצ"ב קישורים.

פועלי הבעה הכוונה לפעלים שבהם משתמשים הכותבים כדי למסור את המידע, כגון אמר,

² מומלץ לא לתת לתלמידים רשימות של מילות קישור אלא לזמן לתלמידים עיסוק רלוונטי בנושא בשעה שהם קוראים וכותבים.

ציין, הזהיר, טען (דוגמאות נוספות מופיעות בנספח). אפשר ליצור קישור לנספח.

מומלץ לבקש מהמשתלמים להתבונן בטקסטים שהם כותבים ולבחון באילו דרכים הם השתמשו כדי למסור מידע, האם היה גיוון בדרכי המסירה.

משימה 5

לפניכם סיכום המשלב שלושה מקורות מידע בנושא התנהגותו של הנהג הישראלי. הסיכום נכתב על ידי תלמידה, והוא מובא כאן כלשונו. קראו את הטקסט והשיבו על השאלות שאחריו.

ציבור נהגי ישראל ניצב בפני סכנה ברורה ומיידית, בעת נהיגה בכבישי הארץ. במאמרו "דמנו הותר כחוק", מצביע אוריאל לין (1996) על הגורם האנושי בדמותם של נהגי המשאיות כגורם הראשוני לסכנה זו. לדבריו נהגי המשאיות מבצעים עבירות רבות תוך זלזול בוטה בערך חיי אדם וביסודות החוקים התעבורתיים, כגון עבירות כסטייה פתאומית מנתיבים, אי הישמעות לתמרורים ואי שמירת מרחק בטיחות. בדעה דומה מחזיק יעקוב גלנטי (1995) אשר במאמרו "בורחים מן המסוק", מפנה אצבע מאשימה אל עבר האופנוענים שלטענתו מתפרעים בכבישים ונוהגים במהירויות מופרזות. גלנטי מבסס את טענתו ע"י הבאת דוגמא מוחשית. במאמרו מתואר מקרה בו עבריין תנועה נקרא לעצור עקב נהיגה מופרזת אך ללא הועיל. הכותב מציין כי העבריין פרץ מחסום מאולתר תוך כדי פציעת אחד השוטרים.

אך למרות האמור לעיל אין האשמה היחידה על ציבור הנהגים. לין (1996) סבור כי הקטל בכבישים הוא פועל יוצא של אוזלת היד מצד רשויות השיפוט החקיקה והביצוע. הכותב מציין: "הרשויות הנ"ל אינן פועלות באופן מספק למיגור התופעה", על כן הוא קורא לביאור המחדלים ולהעמדת האחראים הישירים לדין. גלנטי (1995) אף הוא מטיל אחריות על אוזלת היד של המשטרה. הכותב מאזכר שלוש שיטות התחמקות והטעייה, המשמשים את עבריני התנועה. בין היתר נעשה שימוש בבוץ המלכלך את לוחית הזיהוי, ובלכה המחזירה הבזק אור למצלמת המהירות ושורפת את סרט הצילום. גלנטי מוסיף ואומר כי השיטה הנפוצה ביותר היא הבריחה, אך בו בעת מציין כי המשטרה נמנעת ממרדפים על אף האופנועים שברשותה.

אולם לכל בעיה יש פיתרון. לין טוען כי יש להציב דרישות גבוהות של מיומנויות נהיגה ואימון, בקרב מבקשי רישיונות המשאית. יתרה מזאת, הכותב קורא לרשות השופטת להתאים את רמת הענישה לרמת הסכנה, תוך הפעלת סנקציות מנהלתיות שימנעו את זכות הנהיגה מעבריני תנועה. הצעות אכיפה נוספות נותן גלנטי במאמרו "בזמן אמיתי". הנ"ל מציין כי משטרת ישראל מפתחת שיטת אכיפה אלקטרונית, שבמסגרתה מתועד עבריין תנועה בעת ביצוע העבירה. ע"פ הכותב תוך יממה מעת ביצוע העבירה, נשלח אל העבריין דו"ח הכולל את צילום העבירה והזמנה לדין. גלנטי מוסיף ואומר כי אמצעי האכיפה הם אוטונומיים ובכוחם לתעד עבירות מהירות, אי שמירת רווח, נהיגה באור אדום ועקיפה בפס לבן. במאמרו הנוסף "בורחים מן המסוק", מציין גלנטי (1995) אמצעי אכיפה פוטנציאלי בדמות אופנועים כבדים השייכים למשטרה. אך בו בעת מסתייג הכותב ואומר, כי המשטרה נמנעת מעשיית שימוש באחרון מטעמי בטיחות.

שמות המאמרים:

- לין אוריאל, (מעריב 1996). דמנו הותר כחוק

- גלנטי יעקוב, (מעריב 1996). בזמן אמתי
- גלנטי יעקוב, (מעריב 1995). בורחים גם מן המסוק

- א. בסיכום מופיעים פועלי הבעה שונים (לדוגמה, "טוען"). העתיקו מתוך הטקסט לפחות ארבעה פועלי הבעה שונים.
- ב. יש בטקסט דוגמה אחת לשימוש בדיבור ישיר. העתיקו אותה מן הטקסט.
- ג. בסיכום יש פיסות מידע המוסכמות על הכותבים.
1. העתיקו שתי דוגמאות.
 2. באילו ניסוחים השתמשו בטקסט לציון המידע המוסכם/ המשותף?
 - ד. מדוע כמעט בכל פעם שמוזכר שמו של גלנטי מופיעה השנה בסוגריים?

למורים,

שאלות אלה מחדדות, בין היתר, את אפשרויות הניסוח העומדות לרשות הכותבים.

תשובות על שאלות א – ד משימה 5

- א. פועלי הבעה: מצביע, מחזיק בדעה, מפנה אצבע מאשימה, מבסס, מציין, סבור, מטיל אחריות, טוען. (אפשר לעשות בין פועלי הבעה ניטרליים לבין פועלי הבעה מעריכים. הרחבה בעניין זה, ראו מאמר של רוזנר, תש"ס, בנספח)
- ב. דוגמה לשימוש בדיבור ישיר: הכותב מציין: " הרשויות הנ"ל אינן פועלות באופן מספק למיגור התופעה" (פסקה 2)

ג. 1. פיסות מידע מוסכמות:

בדעה דומה מחזיק יעקוב גלנטי (1995) אשר במאמרו "בורחים מן המסוק", מפנה אצבע מאשימה אל עבר האופנוענים שלטענתו מתפרעים בכבישים ונוהגים במהירויות מופרזות (פסקה 1)

גלנטי (1995) אף הוא מטיל אחריות על אוזלת היד של המשטרה (פסקה 2)

ג. 2. בדעה דומה מחזיק; אף הוא מטיל

(יש דרכים שונות לבטא מידע מוסכם על הכותבים השונים, אפשר לבקש מהמשתלמים להציע חלופות נוספות)

ד. גלנטי כתב שני מאמרים, ולכן היה צורך לציין בכל פעם את השנה של המאמר של הרלוונטי.

מומלץ לקחת טקסטים של תלמידים או של משתלמים ולבחון באילו אמצעים לשוניים השתמשו בטקסטים שהם כתבו.

בעקבות הפעילויות שבהן התנסיתם עד כה, כתבו שתי תובנות.

שלב ה – מתנסים במטלות שונות המשלבות מיזוג מידע

משימה 6 - לפניכם שני טקסטים . כעת תתנסו בשתי מטלות כתיבה שונות המבוססות על אותם הטקסטים.

מטלה 1 – סיכום ממוזג

כתבו סיכום המתבסס על המידע הנמצא בשני המאמרים בנושא הכעס. בסיכומכם הציגו את הבעיה, הסיבות ודרכי הפתרון שמציע כל אחד מן הכותבים.

המלצות למטלה 1

קראו את הטקסטים וכתבו סיכום המשלב בין שני הטקסטים. תוכלו להיעזר בטבלה

המופיעה במשימה 3 ובעקרונות האלה:

- השמיטו משני הטקסטים את פיסות המידע שאינן עוסקות בבעיה, בגורמים ובדרכי פתרון (מומלץ להיעזר בטבלה לארגון המידע).
- נסחו בהכללה את המידע המשותף לשני הטקסטים על פי הקטגוריות שנדרשו במטלה.
- זהו משני הטקסטים את המידע הרלוונטי שאינו משותף לשני הטקסטים.
- הקפידו על ייחוס פריטי המידע לכותבים המופיעים בטקסטים שבבסיס המיזוג.
- ארגנו את המידע כטקסט העומד בפני עצמו, כך שקורא שלא קרא את המקור, יוכל להבין את התוכן הנדרש במטלה.

מטלה 2 – כתיבת טיעון בזיקה לטקסטים

מדי יום אנו עדים לתופעת האלימות בחברה הישראלית. ישנן סיבות רבות הגורמות לאלימות, אך ישנו מאפיין קבוע הנמצא בבסיס כל האירועים והוא הכעס. הביעו את עמדתכם על מאפיין זה, על גורמיו והציעו דרכים להתמודדות עם הכעס.

המלצות למטלה 2

- הביעו את עמדתכם בנושא ונמקו אותה.
- הביאו נימוקים, הוכחות, הסתייגויות משני הטקסטים המצורפים.
- הקפידו לייחס את המידע לכותבים/דוברים המופיעים בטקסטים (היעזרו בדרכי מסירה מגוונות ובפעלי הבעה מתאימים).
- לשילוב מידע מן הטקסטים כדאי להיעזר **במסמך** אסטרטגיות חשיבה מסדר גבוה, משרד החינוך (עמ' 45-46) ובהמלצות המופיעות במטלה 1.

למה אתם כועסים? מאת ריקי רדלוס | דולה | פורסם ב-11/03/09

האם אתם מרבים לכעוס על בן הזוג, על הילדים, על ההורים? תחושת הכעס עלולה להיות ממכרת, היא מעניקה תחושה של שליטה וכוח, אבל היא גם גורמת לכאב והופכת את היחסים הבין-אישיים לבלתי אפשריים. אז איך מפסיקים לכעוס?

כולנו מכירים אנשים ש"כל הזמן כועסים". בדרך כלל אנחנו אומרים על אנשים כאלה: "הוא כועס נורא מהר, אבל גם נרגע מהר". יש מי שכועס בקלות על בן הזוג, על הילדים, על החברים או על ההורים. כעס כזה הוא סוג של התמכרות.

הכעס הפך למגפה בעולם היחסים הבין-אישיים של היום. אין אפשרות שכעס פנימי כזה שהולך אתנו לאורך זמן, לעתים שנים, לא ישפיע על היחסים האישיים שאנחנו מנהלים: יחסים בין חברים, יחסים עם הילדים שלנו, עם המשפחה המורחבת וגם עם אנשים במעגלים החוקים יותר. לעתים, מקורו של כעס, שאדם נושא בתוכו מהעבר הרחוק, קשור לדמויות המשמעותיות שטיפלו בו בילדותו, או שהיו צריכות לטפל בו ולא עשו זאת. הכעס הזה אצור בתוך נפשנו, וכל עוד לא נפתור אותו, לא נוכל להגיע אל המנוחה והנחלה.

כעס מעניק תחושה כוזבת של כוח ועוצמה. כאשר אני כועס לעתים קרובות, כאשר אנשים מזהים אותי כאדם כעסן, אני בעצם זקוק לתחושה הזמנית של כוח, לתחושה שאני מתחזק. כאשר אני כועס מאוד, אני מרגיש כי לעתים קרובות אני צודק, וכל היתר טועים.

אחרי שהכעס עובר ותוצאותיו ניכרות בשטח (אנשים נזהרים בסביבתי, מפתחים פחד בראותם אותי, מעדיפים לא לשתף אותי בדברים שיש סיכוי שיכעיסו אותי וכו') האדם הכועס מרגיש בדרך כלל חלש ומרוקן, וזה כמובן בניגוד לתחושת השליטה והכוח שהיו לו. לעתים קרובות יש גם חרטה על מילים שנאמרו או על התנהגות בלא כוונה מראש ובלא תכנון.

כדי להצליח לפתור את ההתמכרות לכעס, צריך קודם כול להיות מודעים אליו. שימו לב אם אומרים לכם שאתם מרבים לכעוס, או שהכעס שלכם מוגזם. אם כן, בדקו מה הכעס משרת בעבורכם.

כדי להשתחרר מהכעס, חשוב להבין שהרווחה הבסיסית של כל אחד מאתנו נמצאת ביכולת לתת ולקבל אהבה ותמיכה, לחלוק ולשתף, להילחם ולשמוח עם אחרים. ככל שנרבה לעשות זאת כך חיינו יהיו יותר בריאים וממומשים.

טקסט ב

כעס-מותר. אלימות-לא! / אריאלה מלצר

אוחזר 25.4.14 <http://www.reut4u.co.il/maamarkaas.htm>

מי מאתנו לא מרגיש מדי פעם כעס על בת/בן הזוג, ילדיו, הוריו, חבריו לעבודה, הבוס או על מי שתפס לו את התור בקולנוע? כעס הוא רגש אנושי, טבעי ולגיטימי הדומה לשאר הרגשות שאנו חשים.

השאלה היא כיצד אנו מבטאים אותו או יותר נכון את הרגש שעומד מאחורי הכעס. שכן הכעס הוא רגש משני המסווה רגש אחר שמזין אותו כמו אכזבה, תסכול, קנאה, בושה, פגיעה, עלבון, דחייה, השפלה, נחיתות, חוסר אונים ועוד.

הכעס יכול להתבטא ברצף התנהגויות. גילויי התוקפנות יכולים להיות עוינות ואיבה, שתלטנות, הטחת עלבונות, השפלת הזולת, אימים והפחדות, מריבות, קללות ועד לאלימות פיזית. כעס אינו פותר דבר,

משיג מעט ומשמש רק כאמצעי לשחרור רגעי של אותם רגשות קשים ומכאיבים.

כעס יכול גם להיות אילם. זה קורה במיוחד אצל אנשים שאינם מעזים לבטא את כעסם. במקרים כאלה הכעס הרסני לא פחות מן הכעס המתפרץ. ישנם אנשים שהכעס מפחיד ומשתק אותם. במקרים אלה הכעס יכול להתפרש כדחייה, כאבדן האהבה, ואף איום על הקשר. כתוצאה מכך, אנשים אלה ישתדלו להימנע ממצבי כעס, הן של עצמם הן של אחרים. כדי להימנע מהכעס של הזולת, הם ישתדלו לרצות אותו ולהיות "בסדר", תוך שהם מבטלים את רגשותיהם, רצונותיהם וצרכיהם. ברור שגם דרך זו אינה יעילה כיוון שהיא מחלישה את האדם, גורמת לו לחוסר ביטחון, לחוסר ערך עצמי ואף לדיכאון.

מן העבר השני, ישנם אלה הממהרים להתפרץ ולאבד שליטה על כעסיהם. בדרך כלל אלה אנשים החיים עם עקרונות וחשיבה נוקשה שהדברים "חייבים", "צריכים", "מוכרחים" להתנהל בדרך שלהם ומתקשים לקבל את השונות של האחרים. חשיבה זו היא תוצר של החוויות, החינוך והיחס שהאדם קיבל בעבר. אנשים אלה זקוקים לשליטה מוחלטת, אחרת הם מרגישים נשלטים ורגשות קשים שהם בלתי נסבלים עבורם. כשהדברים אינם מתנהלים בדיוק על פי ציפיותיהם, מתעורר בהם הכעס כי הם מתקשים להתמודד באופן יעיל עם האכזבה והתסכול שלהם. הם מגיבים באופן מהיר, נוקשה ואוטומטי ורואים רק פירוש אחד לאירועים בחייהם. כתוצאה מכך, הם נתקלים, לרוב, בקשיים ביחסים הבין-אישיים שלהם עם קרוביהם והסובבים אותם.

כאן המקום להזכיר את דבריו של הפילוסוף היווני אפיקטטוס שאמר: **"לא האירועים הם אלה הגורמים לנו להרגשה הרעה אלא הפירוש שאנו נותנים לאירועים אלה"**. חשוב לזכור כי המציאות מורכבת מאנשים שונים מאתנו, ממצבים משתנים, ממציאות שיש בה גם מתחים, לחצים, אכזבות ותסכולים. לכן אנו יכולים לטעות בפרשנות שלנו את האירועים. כדי להימנע מטעויות אלה, עלינו לבדוק, לשאול ולהבין את רצונותיו ואת צרכיו של הזולת ולבטא בצורה ישירה וגלויה את אלה שלנו. יכולתו של האדם לשינוי טמונה לא בשינוי ההיסטוריה והעבר, שהוא בלתי אפשרי, אלא בכך שיכיר את המקומות בעולמו הפנימי, המביאים אותו לנוקשות ולהתפרצות, ובשלב שני להגביר את יכולתו לחשיבה גמישה, שתאפשר לו פרשנות מגוונת ומורכבת יותר לאירועים בחייו, לראות את החיים בגוונים שונים ולא בשחור-לבן. מי שרגיל להתפרץ בכעס, לא חייב לחיות כך, הרי לא פעם אחרי ההתפרצות מגיעים רגשות אשמה, חרטה וצער.

השינוי אפשרי תוך עבודה במישור הקוגניטיבי/התנהגותי, מיתוסים, אמונות, ערכים ועמדות, במישור הרגשי וכן באמצעות למידה של דרכים וטכניקות לשליטה בכעסים, מיומנויות תקשורת ואסרטיביות, ניהול משא ומתן ודרכים לפתרון בעיות וקונפליקטים. אם נלמד להתמודד עם כעסינו, נחיה באווירה נעימה יותר ובחברה בריאה יותר.

ו. מה הם כלי הבקרה המאפשרים לבחון את איכות המיזוג?

- מומלץ להיעזר בכלי הערכה המציג מרכיבים מרכזיים לבקרת איכות המיזוג.

מרכיבים מרכזיים להערכתו של מיזוג מידע

- השמטה – הפחתת מידע שאינו חיוני למטרת המיזוג
- הכללה – ניסוח מכליל של מידע משותף מהטקסטים השונים והימנעות מחזרה על אותם רעיונות מפי כותבים שונים
- הבניה – בנייה מחודשת של הטקסט על פי מטרות המיזוג
- שמירה על מהימנות למקורות המידע
- הימנעות מהעתקה גורפת של חלקים גדולים ממקורות המידע השונים
- אזכור מקורות המידע בגוף הטקסט
- שימוש בדרכי מסירה שונות, כגון דיבור ישיר, דיבור עקיף והסגרים
- שימוש מדויק בפועל הבעה
- רישום ביבליוגרפי על פי המוסכמות האקדמיות

הערות כלליות

- אפשר לבחון את המרכיבים הללו על פי סולם הערכה הכולל ארבע רמות) בכלל לא..... במידה רבה מאוד).
- אפשר לנסח את המרכיבים הללו בצורה של שאלות.
- לדוגמה: האם/ באיזו מידה השמיט הכותב את המידע החיוני למטרת המיזוג.
- בעת ההוראה אפשר לבחור בכל פעם כמה רכיבים ולהתמקד בהם.
- לצד המרכיבים הללו חשוב להתייחס לאיכות הכתיבה מבחינת אוצר המילים, סגנון הכתיבה והתקינות הלשונית.

משימה 7

העריכו את איכות הטקסטים שכתבתם במשימה 6 על פי המרכיבים המרכזיים להערכתו של מיזוג מידע.

עוצרים ומתבוננים

בעקבות המטלות, מה היה קל? מה היה קשה? מה למדת על עצמך כמורה / כתלמיד?

למורים: משימה מסכמת

כמטלה מסכמת אפשר לתת חלק ממשימה 6 או לבנות מטלה הקשורה לתחומי הדעת של המשתלמים כדוגמת משימה 6. מומלץ להוסיף שאלות המתייחסות להיבטים מטה קוגניטיביים.

ביבליוגרפיה

יועד, צ' ואח' (2009). **אסטרטגיות חשיבה מסדר גבוה**: מסמך מנחה למתכנני תכניות לימודים ארציות ומקומיות ולמפתחי חומרי למידה, משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים.

פרילוק, נ' וחרוב, ס' (תשס"א). לעבד טקסט (בלי לאבדו) על מלאכת הסיכום, **איגרת מידע מ"ח**, תשס"א, האגף לתכניות לימודים.

רוזנר, ר' (תש"ס). השימוש בפועלי הבעה בסיכום לסוגיו, **איגרת מידע מ"ז**, חורף תש"ס, עמ' 58-42, האגף לתכניות לימודים.

דברים ככתבם – המאמר העיוני, דרכי קריאה וכתובה לחטיבה העליונה, האגף לתכנון ופיתוח תכניות לימודים, תשנ"ז

Harvey, S. & Goudvis, A. (2000). *Strategies that work: Teaching comprehension to enhance understanding*. Portland, ME: Stenhouse.

Salomon, G., & Perkins, D.N. (1996). Learning in wonderland: What computers really offer education? In S. Kerr (Ed.). *Technology and the future of education*. (pp. 111-130). NSSE Yearbook. Chicago: University of Chicago Press.

נספח

פועלי הבעה מהם?

מתוך: רוזנר (תש"ס). השימוש בפועלי הבעה בסיכום לסוגיו, איגרת מידע מ"ז, חורף תש"ס, עמ' 58-42 האגף לתכניות לימודים

פועלי הבעה הם פעלים (או שמות פועל, או שמות פעולה) שמשתמשים בהם במסירה של דברים. המאפיין פעלים כאלה, כגון 'מסר', 'דיווח', 'ציין', 'טען', שניתן להמירם בפועל הניטרלי 'אמר'. ואמנם יש המכנים "פועלי הבעה" במונח **פועלי אמירה**.

דוגמאות לפועלי הבעה

● אובייקטיבי / ניטרלי:

דיון - עוסק, דן, מנתח.

תיאור - מתאר, סוקר.

סיפור - מספר.

דיווח - מדווח, מוסר, מציין.

פירוט - מפרט, מונה, ממין.

הדגמה - מדגים, ממחיש.

פירוש - מבאר, מפרש, מסביר, מבהיר, מגדיר, מאיר את, עומד על משמעות.

בירור ובדיקה - שואל, מברר, בודק, חוקר, חושף.

סיבות ותוצאות - מסביר, מנמק, מנתח, עומד על המניעים ל, מוכיח, מסיק.

השוואה - משווה, מעמיד זה מול זה...

דמיון - מדמה את- ל- / מקביל את- ל- / מעמת בין- ובין-

שוני - מבדיל בין- לבין- / מבחין בין- ל- / מנגד בין- ובין-

הדגשה - מתמקד ב, מצביע על, מבליט את, מדגיש, עומד על, מטעים ש

אומדן - מעריך, משער, אומד, סבור (מנבא), צופה, חוזה

תהליך - עוקב, מתחקה אחר

קישור - מקשר, משייך, יוצר זיקה בין- לבין-, קושר בין- ל-, רומז ל

התייחסות למקורות - מתבסס על, שואב מן, מצטט את, מסתמך על, מתייחס לדברי, מגיב על דברי, "נתלה באילן גדול": ...

סיכום - מסכם ב, חותם ב

● **סובייקטיבי / נוקט עמדה**

טענה - טוען, גורס, קובע, סבור

עימות - מתעמת עם, מתווכח עם, מתפלמס עם, יוצא נגד, מוכיח את- על- (מלשון תוכחה), תוקף את, מבטל את דברי, דוחה את עמדת-, חולק על, מתנגד ל

הסתניגות/ספק – תמה, מביע תמיהה על, מתפלא, מטיל ספק ב, מסתייג מן,

ביקורת - מבקר את, מותח ביקורת על

שלילית - מוקיע את, לועג ל, בז ל, מגנה את

חיובית - מביע הערכה ל, משבח, מהלל, מברך על, מתפעל מן, מתפעם

תלונה - מתלונן על, מתאונן, מוחה על, קובל

הצדקה ותמיכה - תומך ב, מתייצב לימין, מצדד, מגלה אהדה ל, מצדיק, מביע שביעות רצון מן, מחזק

הזהרה/איום - מזהיר, מתריע, מאיים, מביע חשש מן

תנאי - מתנה, מסייג

הצהרה - מצהיר, מכריז

תקווה - מקווה, שואף, מצפה ל, מייחל ל

בקשה/פנייה - מבקש, פונה, קורא ל, מפציר ב, דורש, תובע

הדרכה/המלצה - מדריך, מייעץ, ממליץ, מנחה, מורה, מציע

עידוד - מבטיח, מעודד, מנחם, מרגיע